

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-6-70-45>

УДК 342.537.91(477)

Кошель В.В., Псьота О.В., Федотов І.М.

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕДУРИ ІМПІЧМЕНТУ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ КОНСТИТУЦІЙНОЇ РЕФОРМИ

Анотація. Розкрито зміст конституційного інституту глави держави як одного з елементів механізму стримувань і противаг. Досліджено сучасний стан правового регулювання процедури імпічменту Президента України в рамках конституційної реформи в державі. Проведено аналіз європейської законодавчої ініціативи з приводу процедури такого імпічменту. Виявлено та проаналізовано політичну зацікавленість глави держави, а також відповідних коаліційних сил в парламенті до прийняття закону про імпічмент саме на передодні та після чергових президентських виборів в Україні, що стали наслідком обрання нового Президента України із перспективними політичними амбіціями. Внаслідок дослідження даного питання авторами статті зроблено висновки, що мають певне науково-практичне значення.

Ключові слова: глава держави, імпічмент, конституційна реформа, конституційно-правова відповідальність, президент.

Koshel Viktor, Psyota Oleksandr, Fedotov Illia

Yaroslav Mudryi National Law University

LEGAL REGULATION OF THE PROCEEDINGS OF THE IMPEACHMENT OF THE PRESIDENT OF UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE CONSTITUTIONAL REFORM

Summary. Formation of an effective and responsible presidential power in Ukraine is not the first year an actual subject of scientific research and a factor of socio-political life. Significance of the head of state for transitional societies is generally difficult to overestimate. After all, on the one hand, it is on his / her will and competence that in many respects the fundamental irreversibility and the necessary transgression of democratic transit depend. On the other hand, the very person endowed with considerable powers for a fixed period may be the main source of authoritarian risks – real and imaginative. The institution of the presidency in Ukraine remains in a state of continuous transformation, determining the content and intensity of the political life of the country. Summing up the changes occurring in the full extent of the President of Ukraine, it should be pointed out that the highest level of their preservation was from the time of the adoption of the Constitutional Treaty and the adoption of a new Constitution. There is some hope that it will realize the political reform of the existing institution, the current legislation. The present state of legal regulation of the procedure of impeachment of the President of Ukraine within the framework of the constitutional reform in the state is investigated. The content of the constitutional institute of the head of state as one of the elements of the mechanism of checks and balances is revealed. The analysis of the domestic and world legislative initiatives concerning the procedure of such impeachment is carried out. The Ukrainian law-making base on accusation, investigation and removal of the President of Ukraine from the position of the head of state is mentioned. The political interest of the head of state and the «Petro Poroshenko Blok» faction in identifying and analyzing the adoption of the law on impeachment was revealed on the eve of the next presidential election in Ukraine. As a result of the study of this issue, the authors of the article draw conclusions that have some scientific and practical significance. As for Ukraine, the need for such an institution as the President is clear, it follows from the need to ensure the stability of the system of public administration and society as a whole, to promptly withdraw the state system from complex, hopeless situations that do not always have the form of legal relations. The president must ensure the necessary unity of state power in conditions of its recovery, as well as the stability and dynamism of the mechanism of power.

Keywords: head of state, impeachment, constitutional reform, constitutional and legal responsibility, president.

Постановка проблеми. В Україні: правовий, соціальній та демократичній державі, наявний поділ влади на законодавчу, виконавчу та судову. Інститут глави держави в Україні не відноситься до жодної з гілок влади, виступає одним з елементів механізму стримувань і противаг. Останні події в рамках конституційної реформи влади та політичної системи були спрямовані (або було зроблено лише вигляд такого спрямування) на переосмислення місця й ролі Президента України в системі вищих органів державної влади та передбачає пошук більш раціональної моделі інституту глави держави з використанням зарубіжного досвіду, що буде «вписуватися» під вітчизняні ре-

лії. Наразі, в статті 111 Конституції України зазначено, що Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Ефективне функціонування влади можливе тільки при наявності дієвого механізму стримувань і противаг. Одним з важливих складових такого механізму є наявність дієвої процедури імпічменту глави держави. На жаль, наразі жоден із законопроектів, що закріплює в тому чи іншому вигляді таку процедуру, й досі не «перетворився» на Закон. Таким чином, вищенаведені положення Конституції України не відіграють жодної практичної функції у механізмі стримувань і противаг.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інституту імпичменту в Україні була об'єктом дослідження вітчизняних політологів, юристів та суспільствознавців. Серед них особливої уваги заслуговують доктринальні досягнення таких діячів: О. Майданник, А. Шевчук, Р. Мартинюк, Г. Малкіна, С. Болдирев, Б. Ребриш, І. Кресіна, Т. Кузьма, Б. Мохончук та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Інститут імпичменту як елемент політико-правової системи держави був, є і буде об'єктом наукових досліджень серед правових доктринантів. Незважаючи на достатню кількість наукових праць та публікацій по даному питанню, з урахуванням останніх подій в Україні (конституційна реформа, чергові президентські вибори Президента України) дане питання є як ніколи актуальним для демократичного майбутнього України. Досі підлягає детальному аналізу та дослідженню політична зацікавленість глави держави та відповідних політичних сил в парламенті до прийняття закону про імпичмент саме на передодні та після чергових президентських виборів в Україні.

Мета статті. Відсутність нормативно-правового акту, що мав би врегулювати процедуру імпичменту призводить до неповноти конституційних реформ в Україні. Тому закріплення даної процедури у вітчизняному законодавстві має стати довгоочікуваним продовженням конституційних реформ в державі. Необхідно розкрити зміст конституційного інституту глави держави як одного з елементів механізму стримувань і противаг та дослідити сучасний стан правового регулювання процедури імпичменту Президента України в рамках конституційної реформи. Надважливо проаналізувати політичну зацікавленість глави держави, відповідних політичних сил до прийняття закону про імпичмент саме на передодні та після чергових президентських виборів в Україні, що стали наслідком обрання нового Президента України із перспективними політичними амбіціями. Звісно, потрібно звернути увагу на європейський досвід законодавчої ініціативи з приводу процедури такого імпичменту, зокрема Польщі та Болгарії. З урахуванням вищенаведеного, внаслідок такого дослідження у статті варто зробити науково-практичні висновки по даному питанню.

Викладення основного матеріалу. У системі органів публічної влади України Президент посідає особливе місце та відіграє провідну роль. У зв'язку зі зміною форми державного правління з президентсько-парламентської республіки на парламентсько-президентську, дослідження інституту президентства, місця та ролі Президента України в системі державної влади набуває першочергового значення для розбудови демократичного суспільства нашої держави [1, с. 35]. Проблемою є відсутність єдиного законодавчого акта, який би визначав особливості правового статусу Президента України. Наразі основні положення глави держави регулюються Конституцією України, але обмежений обсяг останньої означає неможливість детального зазначення усіх необхідних правових норм та повноважень у межах лише Основного Закону [2, с. 127]. Тому вважаємо, що впровадження окремого правового

акта, що закріпить його правовий статус та процедуру імпичменту, з огляду на відсутність органічного законодавства в Україні, є необхідним. Необхідно визнати, що відсутність закріпленого в законодавстві інституту імпичмента призводить до певної неефективності конституційних реформ в Україні.

З приводу поточного перебігу конституційної реформи, то варто зазначити про стратегію сталого розвитку «Україна 2020», представлену урядом у січні 2015 року. Згідно з цим документом, кінцевою метою реформи є ухвалення нової Конституції та відповідних змін в усьому законодавстві. Це реформа «владного трикутника» (президент-уряд-парламент), що передбачає перегляд їх повноважень, меж відповідальності та децентралізацію влади. Незважаючи на те, що конституційна реформа визначена як пріоритетна в договорі між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами (тобто виконання цієї реформи є однією з умов вступу України в Європейський Союз), поки що жодних конституційних змін в частині повноважень парламенту, уряду та глави держави не було впроваджено, хіба що в червні 2015 року конституційна комісія погодила проект конституційної реформи з децентралізації. Вважаємо, що реформа «владного трикутника» повинна супроводжуватися у тому числі і закріпленням в окремому нормативному акті правового статусу Президента України та відповідної процедури імпичменту.

Часто може мати місце практика, коли неперезабраний президент та пропрезидентська коаліція в період до вступу на посаду нового президента здійснює активні дії для послаблення його повноважень, в цей час новообраний гарант ще не вступив на посаду, не сформував свою парламентську більшість, а тому і не може цьому протидіяти. Не є виключенням наша держава – схожі приклади можна навести з історії незалежної України, також прикладом є політична та адміністративна діяльність саме в наш час, свідками якої ми є.

Такі дії зазвичай спрямовані на посилення ролі парламенту та уряду, зменшення обсягу конституційних повноважень та політичних можливостей президента впливати на стан подій у державі, зокрема, призначати осіб на керівні посади або висувати подання кандидатур на призначення тощо. Закріплення процедури імпичменту також має суттєве значення, адже вона закріплює правові межі недоторканності президента. З одного боку, такі процеси позитивно сприймаються спільнотою та науковцями, так як сприяють роботі механізму стримувань та противаг, попереджують узурпацію влади, процеси прийняття важливих рішень стають більш публічними, і, як наслідок, розвивається громадянське суспільство.

З іншого боку, не виключаються спроби маніпулювання, політичного тиску та розповсюдження неправдивої інформації, що компрометує та знижує довіру населення до глави держави. Це також може супроводжуватись небезпечними наслідками, особливо в умовах необхідності консолідації державної влади для ініціювання та проведення державної політики, реалізації реформ, вирішення суспільних конфліктів тощо.

Імпічмент як політико-правовий інститут закріплений у ст. 111 Конституції України. Як вже зазначалось, Президент України може бути усунений з поста Верховною Радою України в порядку імпічменту у разі вчинення ним державної зради або іншого злочину. Питання про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту ініціюється більшістю від конституційного складу Верховної Ради України. Для проведення розслідування Верховна Рада України створює спеціальну тимчасову слідчу комісію, до складу якої включаються спеціальний прокурор і спеціальні слідчі. Висновки і пропозиції тимчасової слідчої комісії розглядаються на засіданні Верховної Ради України. За наявності підстав Верховна Рада України не менш як двома третинами від її конституційного складу приймає рішення про звинувачення Президента України. Рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту приймається Верховною Радою України не менш як трьома четвертими від її конституційного складу після перевірки справи Конституційним Судом України і отримання його висновку щодо додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справи про імпічмент та отримання висновку Верховного Суду про те, що діяння, в яких звинувачується Президент України, містять ознаки державної зради або іншого злочину [3].

Де-факто, дана стаття Конституції України є єдиною, що регламентує процедуру імпічменту Президента України. З моменту закріплення даного положення досі не прийнято жодного нормативно-правового акта, який деталізував би цей процес. У зв'язку з цим виникає ряд питань і проблем, пов'язаних з реалізацією даної норми. Однією з найважливіших є необхідність закріплення процесуальних строків здійснення кожної зі стадій імпічменту. Не менш важливим є чітке встановлення повноважень та компетенції органів, що здійснюють саму процедуру імпічменту, варто зазначити матеріальні та процесуальні підстави діяльності спеціального прокурора, спеціальних слідчих та тимчасової слідчої комісії.

Конституційний Суд України у своєму рішенні № 19-рп/2003 від 10 грудня 2003 року зазначив, що встановлена Конституцією України процедура імпічменту є єдиним способом притягнення Президента України до конституційної відповідальності і за своєю правовою природою не аналогічна обвинуваченню особи відповідно до норм Кримінального процесуального кодексу України. Тому немає підстав вважати досудовим слідством проведення розслідування тимчасовою слідчою комісією, яка створюється парламентом. Отже, імпічмент у системі конституційних інститутів за своєю правовою природою є позасудовим конституційним процесом, за змістом якого парламент у разі вчинення злочину Президентом України може достроково припинити його повноваження, усунувши поста [4].

У зв'язку з цим, можуть виникнути також питання щодо можливості оскарження такого рішення. Вважаємо, що така процедура також має бути передбачена.

Станом на 20 квітня зареєстровано близько 5 проектів Закону України, що регулюють процедуру імпічменту Президента України [5].

В цілому вони мають схожі положення і несуттєві відмінності щодо вимог до спеціального прокурора та спеціальних слідчих, гарантій їх діяльності тощо. Проект Закону про Президента України та порядок припинення його повноважень № 7248 від 31.10.2017 є одним з останніх та має достатньо деталізовані положення щодо порядку утворення тимчасових слідчих комісій; обсягу повноважень слідчих комісій, спеціальних слідчих та спеціального прокурора; порядку їх діяльності; розгляду Верховною Радою висновків і пропозицій спеціальної тимчасової слідчої комісії; прийняття рішення Верховною Радою про звинувачення Президента України; надання Конституційним Судом України та Верховним Судом своїх висновків; прийняття рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту; наслідки неприйняття Верховною Радою рішення про усунення Президента України з поста в порядку імпічменту [6].

Окремий варіант проекту Закону України про Президента України, що не є зареєстрованим, проте має структурний та системний підхід, був запропонований однією з політичних партій, представники якої вважають найбільш доцільним узгодити окремі положення законопроекту з президентом, забезпечивши реалізацію таких норм [7].

Поняття імпічменту виникло в Англії у 14 ст. як засіб боротьби проти свавілля королівських фаворитів: тоді Палата громад надала собі право віддавати королівських міністрів під суд Палати Лордів. Дана процедура висунування палатою громад кримінального звинувачення перед палатою лордів отримало назву «імпічмент». З часом, це поняття перейшло до конституції США, де стало позначати висунення нижньою палатою звинувачення перед сенатом проти посадової особи (судді, губернатора і до президента країни) [10].

У наші часи наявні безліч механізмів реалізації інституту імпічменту в залежності від норм конституції. Таким чином низка країн ЄС відносять інститут імпічменту до компетенції суду. Наприклад, в одних країнах приймає участь Конституційний суд (Литва, Німеччина, Словаччина, Хорватія), в інших – Верховний суд (Кіпр), а в деяких країнах зазначені органи компетентні в цьому питанні (Росія, Україна) [9]. В свою чергу, виникає необхідність порівняти інститут імпічменту з іншими країнами для більш детального ознайомлення з ним.

Наявність даного інституту передбачає відмінність між існуючими моделями імпічменту. Перш за все, процедура імпічменту торкається кола державних діячів, проти яких може бути висунуте звинувачення. Конституція США передбачає можливість усунення з посад у порядку імпічменту президента, віце-президента, суддів і цивільних посадових осіб (федеральних державних службовців). В Італії, Франції, Німеччині, Росії процедура імпічменту поширюється лише на президента, в Японії – на суддів [8].

Ще однією із важливих відмінностей у процедурі імпічменту є підстави притягнення до відповідальності. За Конституцією США це обвинувачення у порушенні конституції, державній зраді і хабарництві. В інших країнах, де коло суб'єктів, які можуть притягатися до відповідальності звужений до одного президента, перелік

підстав є більш вузьким. Наприклад: в Італії – це державна зрада, посягання на конституцію, в Німеччині – умисне порушення конституції чи іншого закону [8].

Важливу роль у процедурі імпичменту відіграють органи конституційної юстиції. Виходячи з міжнародного досвіду можна виділити дві групи країн. В першій групі орган конституційного контролю безпосередньо вирішує питання про усунення президента (Австрія, Угорщина, Італія, Чехія та ін.) а в другій – орган конституційного правосуддя дає лише висновок із різних питань, пов'язаних з процедурою імпичменту (Болгарія, Білорусь, Казахстан, Румунія, Росія).

Рішення про імпичмент приймається парламентом і має єдиний наслідок – усунення з посади. Після такого рішення парламенту вступає в дію процедура кримінального переслідування, а остаточний вирок виноситься судом в загальному порядку. Виключенням є декілька країн, такі як Австрія та Словенія, де конституційний суд може самовільно винести рішення не тільки про усунення з посади, а й про його кримінальну відповідальність. В основному, конституційну санкцію застосовує парламент.

Розглянемо детально механізм реалізації інституту імпичменту в Німеччині. Особлива специфіка застосування імпичменту до президента полягає у здатності парламенту порушити обвинувачення Федерального Конституційного суду проти Федерального президента в умисному недотриманні ним Основного закону чи іншого федерального закону. Причиною цього є обмежене коло повноважень Федерального президента у рамках виконавчої влади, що є характерною рисою парламентської республіки. Пропозиція про порушення звинувачення має бути представлено не менше ніж чвертю голосів членів Бундестагу або чвертю голосів членів Бундесрату. Для вирішення питання про порушення звинувачення потрібна більшість у дві третини голосів членів Бундестагу або в дві третини голосів членів Бундесрату. Звинувачення підтримується уповноваженим, що висунув звинувачення даного органу. Якщо Федеральний конституційний суд встановить, що Федеральний президент винен в умисному порушенні Основного або іншого федерального закону, він може оголосити про позбавлення його посади. Після порушення звинувачення він має право тимчасовим розпорядженням постановити, що Федеральний президент не може виконувати свої посадові функції [10].

Певну особливість мають президентські республіки. Проаналізувавши інститут імпичменту в США, можна зробити висновок, що її досить важко реалізувати, на відміну від парламентської республіки. Це пов'язано з тим, що процедура припускає, що офіційні особи виконавчої гілки влади можуть бути піддані імпичменту при виконанні двох умов: більшість голосів Палати представників і засудження Сенатом. Якщо дві третини сенаторів проголосують за звинувачення, то офіційна особа відсторонюється від посади. Важливою умовою, так само є те, що при відстороненні президента нових виборів не призначається, а обов'язки першої особи країни переходять по ланцюжку в якій передбачено 16 посадових осіб [10].

Також певну важливість має процедура імпичменту у провідних демократичних країнах, такі як Франція, Болгарія та Польща зі змішаною формою державного правління. Розглянемо на прикладі Франції, що є президентсько-парламентською республікою. Починаючи з 2014 року, у Франції діє закон про імпичмент, який розроблявся 12 років. Документ передбачає можливість ініціювання процедури усунення глави держави від влади парламентом, який сформував з депутатів спеціальну Верховну судову палату. Такий крок робиться в разі вчинення президентом «проступків, з усією очевидністю не сумісних з його знаходженням на даній високій посаді». Ініціатива повинна виходити не менше ніж від 10% сенаторів і 10% депутатів нижньої палати парламенту. Рішення про формування Верховної судової палати приймається у разі, якщо дві третини депутатів однієї з палат парламенту підтримають його на голосуванні. Потім рішення має бути підтверджено другою палатою. Даний аспект демонструє чіткий розподіл влади, що ознакою демократичних країн.

На розробку і прийняття даного закону Франції знадобилося 12 років. Ініціатива була зроблена відповідно до розпочатої в 2002 році при президенті Жаку Ширакові реформи державного законодавства. На розгляд парламенту законопроект, однак, був представлений лише в 2012 році. Закон зберігає за президентом Франції його імунітет – він не може зазнавати будь-яких судових дій на продовженні терміну його президентських повноважень.

Як пояснили французькі юристи, імпичмент можливий у разі вчинення президентом кримінальних злочинів, а також невиконання головою держави своїх безпосередніх обов'язків – відмови від проведення засідання ради міністрів, невмотивованої відмови від схвалення законів. Також приводом до відсторонення може послужити перешкоджання президентом здійсненню положень конституції і зловживання наданою йому владою [11].

У Польщі, що за формою правління є країною з парламентсько-президентською республікою, в конституції передбачено порядок усунення президента с поста з ініціативи парламенту. У ч. 1 ст. 145 конституції Польщі зазначено, що президент може предстати перед Державним Трибуналом за порушення Конституції, закону або за вчинення злочину. Звинувачення Президенту Республіки може бути пред'явлено постановою Національних Зборів, прийнятим більшістю не менше 2/3 голосів законного числа членів Національних Зборів за пропозицією не менше 140 членів. З дня прийняття постанови про пред'явлення Президенту Республіки звинувачення перед Державним Трибуналом виконання посади Президентом Республіки підлягає призупиненню Трибуналом за порушення конституції, закону або за вчинення злочину [12].

У разі призупинення повноважень Президента, відповідно до ст. 131 Конституції, він повинен повідомити про це Маршалу Сейму, який тимчасово приймає на себе повноваження Президента Республіки. Якщо президент з об'єктивних причин не може сповістити Маршала Сейму, то за пропозицією Маршала Сейму про констатацію перешкоди виконанню посади Президентом Республіки вирішує Конституційний Трибунал [12].

Отже, якщо порівнювати процедуру імпічменту в парламентській, президентській та змішаній республіці, то можна зробити висновок, що процедура передбачена у Франції та Польщі є найдемократичнішими серед наведених країн. Тому ці моделі близькі до сучасної України, оскільки на даному етапі розвитку, в Україні не передбачена чітка процедура імпічменту, яка, в свою чергу, могла урівноважити баланс повноважень між діючим парламентом та президентом.

Висновки. Отже, дослідивши правове регулювання процедури імпічменту Президента України варто зазначити, що останні події в рамках конституційної реформи влади та політичної системи були спрямовані (або було зроблено лише вигляд такого спрямування) на переосмислення місця й ролі Президента України в системі вищих органів державної влади та передбачає пошук більш раціональної моделі інституту гла-

ви держави з використанням зарубіжного досвіду, що буде «вписуватися» під вітчизняні реалії.

Необхідність інституту імпічменту у політичному відношенні пов'язана з наявністю механізму стримувань і противаг, адже президент має право, у визначеному законом випадках, розпускати парламент; у юридичному – з відповідальністю за потенційний злочин перед суспільством чи державою. Вважаємо, що строковість зайняття посади глави держави та інших високопосадовців є однією з найважливіших ознак демократичного устрою в країні. Строк повноважень Президента України в 5 років являється достатнім відрізком часу, що надає можливість главі держави заподіяти своїми неправомірними діями, рішеннями відчутні негативні наслідки для України. Тому встановлення дієвого механізму усунення даного високопосадовця з поста є логічним, а, головне, довгоочікуваним кроком у бік удосконалення механізму стримувань і противаг.

Список літератури:

1. Розумний М.М. Конституційна реформа: від задуму до наслідків, стратегічні пріоритети. *Правові інновації*. 2007. № 1(2). С. 34–39.
2. Ковачев Д.А. Дострокове припинення повноважень президента в європейських державах. *Конституційне право держав Європи*. 2005. 320 с.
3. Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996 р.
4. Справа щодо недоторканості та імпічменту Президента України: Рішення Конституційного Суду України № 19-рп/2003 від 10 грудня 2003 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-03> (дата звернення: 10.05.2019).
5. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2686652-rada-u-cetver-moze-vzatisa-za-zakon-pro-impicment.html> (дата звернення: 10.05.2019).
6. Про Президента України та порядок припинення його повноважень: проект Закону України від 31.10.2017 № 7248. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62818 (дата звернення: 10.05.2019).
7. Про Президента України: проект Закону України (не зареєстрований). URL: <https://samopomich.ua/wpcontent/uploads/2019/04/project.pdf?fbclid=IwAR0Qe4drwAHXpcwxnb9XX7DcXGBJYHKULRP6d1gUJSRXBqd9xlthdusJrZo> (дата звернення: 10.05.2019).
8. Цимбалістий Т.О. Інститут імпічменту в системі конституційно-правової відповідальності. *Конституційна юстиція в Україні : навч. посіб.* Тернопіль. 2017. С. 51–55.
9. Наливайко Л.Р., Пізнюр І.В. Процедура імпічменту: проблемні питання. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Київ. 2016. № 3. С. 17–21.
10. Ю.М. Войтенко. Інститут імпічменту у політико-правовій системі України та світу. *Науковий вісник Гілея*. Київ. 2015. № 94. С. 408–412.
11. Уніан. URL: <https://www.unian.ua/world/1011491-u-frantsiji-zatverdjeno-zakon-pro-impichment-prezidenta-zmi.html> (дата звернення: 05.06.2019).
12. Конституции стран мира на русском языке. URL: <https://legalns.com> (дата звернення: 05.06.2019).

References:

1. Rozymniy M.M. (2007). Constitutional reform: from the plan to the consequences *Strategic priorities*, no. 1(2), pp. 34–39.
2. Kovachev D.A. (2005). The Constitutional Law of the States of Europe : Textbook. way. Otv edit Walters Clouver, 320 p.
3. Konstytutsiia Ukrainy : Zakon Ukrainy [The constitution of Ukraine : the law of Ukraine] vid 28 chervnia 1996 r. № 254k/96-VR Verkhovna Rada Ukrainy. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy. 1996. № 30. St. 39.
4. Rishennia Konstytutsiinoho Sudu Ukrainy 19-rp/2003 vid 10 hrudnia 2003 roku. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v019p710-03> (accessed 10.05.2019).
5. Ukrinform. Available at: <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/2686652-rada-u-cetver-moze-vzatisa-za-zakon-pro-impicment.html> (accessed 10.05.2019).
6. About the President of Ukraine (2017) draft Law of Ukraine dated 31.10.2017 № 7248 Verkhovna Rada of Ukraine. Available at: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62818 (accessed 10.05.2019).
7. Pro Prezydenta Ukrainy : proekt Zakonu Ukrainy (ne zareiestrovanyi). Available at: <https://samopomich.ua/wpcontent/uploads/2019/04/project.pdf?fbclid=IwAR0Qe4drwAHXpcwxnb9XX7DcXGBJYHKULRP6d1gUJSRXBqd9xlthdusJrZo> (accessed 10.05.2019).
8. Cymbalistic T.O. (2017). Instytut impichmentu v systemi konstytutsiino-pravovoi vidpovidalnosti [Institute of impeachment in the System of Constitutional and Legal Responsibility]. *Proceeding of the actual problems of jurisprudence* (Ukraine, Ternopile, June 21-30.2017). Ternopil, pp. 51–55.
9. Nalyvayko L.R., Piznjur I.V. (2016). Protседura impichmentu problemni pytannia [Procedure of impeachment problem issues]. *Proceeding of the actual problems of domestic jurisprudence*, no. 3, pp 17–20.
10. Voytenko Y.M. (2015). Institute of Impeachment in the political and legal system of Ukraine and the world [Instytut impichmentu u polityko-pravovii systemi Ukrainy ta svitu]. *Proceeding of the Gileia : Scientific Bulletin*. Issue 94, pp. 408–412.
11. In France, the law on the impeachment of the president has been approved UNIAN. Available at: <https://www.unian.ua/world/1011491-u-frantsiji-zatverdjeno-zakon-proimpichment-prezidenta-zmi.html> (accessed 05.06.2019).
12. Konstytutsyy stran myra na russkom yazuke [Constitution of the World in Russian]. Available at: <https://legalns.com> (accessed 05.06.2019).